

УДК 339.37:332

Жидик О.І.

аспірант кафедри фінансів і банківської справи
Ужгородського національного університету

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ В МІСТАХ І РАЙОНАХ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано стан і тенденції розвитку сфери роздрібною торгівлі Закарпатської області за 2010–2013 рр. Досліджено динаміку товарообігу та показників торгової мережі області за аналізований період. Виявлено особливості, що характеризують поляризацію роздрібною торгівлі в регіоні.

Ключові слова: роздрібна торгівля, регіон, товарообіг, торгова площа, мережа роздрібною торгівлі.

Жидик О.И. СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ В ГОРОДАХ И РАЙОНАХ ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье проанализированы состояние и тенденции развития сферы розничной торговли Закарпатской области за 2010–2013 гг. Исследована динамика товарооборота и показателей торговой сети области за анализируемый период. Выявлены особенности, характеризующие поляризацию розничной торговли в регионе.

Ключевые слова: розничная торговля, регион, товарооборот, торговая площадь, сеть розничной торговли.

Zhydyk O.I. THE STATE AND TRENDS OF RETAIL SECTOR IN CITIES AND DISTRICTS OF TRANSCARPATHIAN REGION

The article analyzes the status and trends of the retail Transcarpathian region for 2010–2013 years, the dynamics of turnover and indices trading network region for the period and the features that characterize the polarization of retail in the region.

Keywords: retail, region, turnover, retail space, network of retailers.

Постановка проблеми. В економіці регіону вагоме місце займає сфера роздрібною торгівлі, яка є тією частиною економіки краю, в якій відбувається перехід товарів зі сфери виробництва у сферу особистого споживання. Загальновідомо, що існують відмінності між регіонами країни як в їх економічному стані загалом, так і в розвитку сфери роздрібною торгівлі кожного регіону зокрема. Але крім цього існують і певні диспропорції всередині регіонів, сфера роздрібною торгівлі розвивається неоднаково на всій території області та має певні відмінності в різних територіально-адміністративних районах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку роздрібною торгівлі в регіональному розрізі присвячено багато наукових публікацій. Стан і тенденції змін у роздрібною торгівлі регіонів України досліджував І.М. Мельник [3], а регіональні особливості розвитку роздрібною торгівлі у Чернівецькій області – С. Грубляк [2] та В. Нікульча [5]. Дослідження основних показників діяльності підприємств роздрібною торгівлі Виноградівського району Закарпатської області у своїй роботі здійснили Т.Г. Васильців та Н.Г. Магас [1]. Вчені фокусують увагу насамперед на дослідженні регіональних особливостей роздрібною торгівлі в масштабах країни, не розглядаючи при цьому внутрішню регіональний аспект розвитку торгівлі.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження стану і тенденцій розвитку роздрібною торгівлі Закарпатської області та виявлення диспропорцій, які існують між районами області у цій сфері.

Вклад основного матеріалу дослідження. Стан і тенденції сфери роздрібною торгівлі найкраще відображають показники товарообігу та торгової мережі, що розраховані у цьому дослідженні. Показник товарообігу Закарпатської області має позитивну тенденцію. Так, роздрібною товарообіг підприємств за період з 2010 по 2013 рр. зростав і в 2013 р. становив 8077572 тис. грн. Це зростання є позитивною ознакою, оскільки характеризує активний розвиток сфери роздрібною торгівлі в регіоні. Проте таке зростання притаманне не для всіх районів області (табл. 1).

Загалом по області відбувається зростання показника товарообігу, проте в окремих районах та містах протягом аналізованого періоду спостерігалася різновекторна динаміка (м. Хуст, м. Чоп, Берегівський, Великоберезнянський, Воловецький, Іршавський, Міжгірський, Мукачівський, Рахівський, Тячівський, Ужгородський, Хустський), у деяких з них обсяг товарообігу за 2013 р. є нижчим, ніж у 2010 р. (Іршавський). Отже, динаміка обсягів товарообігу в розрізі адміністративно-територіальних одиниць області суттєво відрізняється і відображає нерівномірний розвиток сфери роздрібною торгівлі по всій території регіону.

Відповідно змінювалася і питома вага міст і районів області у загальних обсягах товарообігу: за досліджуваний період постійно зростала частка міст Мукачева, Берегова, Свалявського району. Найбільша питома вага у 2013 р. припадала на м. Ужгород (27,8%), м. Мукачево (21,4%), Мукачівський (7,9%), Ужгородський (7,5%), Виноградівський (6,6%) та Тячівський (5,1%) райони. У 2010 р. Ужгород та Ужгородський район займали набагато більшу частку загальнообласного обороту роздрібною торгівлі (32,1% та 8,7% відповідно). На основі даної інформації можна зробити висновок, що потужності роздрібною торгівлі поступово переміщуються у м. Мукачево та район, а обласний центр з року в рік, хоча і не суттєво, але втрачає свої позиції. Це може бути обумовлено, на думку автора, географічним розташуванням цих міст та більш інтенсивним розвитком торгівельної інфраструктури ц м. Мукачево, зокрема, через відкриття нових торгівельних форматів (у вересні 2011 р. ц м. Мукачево було відкрито гіпермаркет «Епіцентр» [8]), що, відповідно, перемістило споживчий попит саме до цього міста.

Доцільно порівняти індекси фізичного обсягу роздрібною товарообігу підприємств у порівнянних цінах, що дозволить оцінити реальні зміни товарообігу підприємств області в розрізі адміністративних районів (табл. 2).

На основі інформації, наведеної у таблиці 2, можна зробити висновок, що реальне щорічне зрос-

Таблиця 1

Товарообіг підприємств роздрібною торгівлі по містах та районах Закарпатської області

	Товарообіг підприємств роздрібною торгівлі, тис. грн				Питома вага міст і районів області у загальному обсязі роздрібною торгівлі підприємств, %			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
По області	5977726	7487001	7709201	8077572	100	100	100	100
м. Ужгород	1918301	2026563	2218381	2242132	32,1	27,1	28,2	27,8
м. Берегово	140392	194411	218737	234413	2,3	2,6	2,8	2,9
м. Мукачево	857281	1216202	1420829	1729150	14,3	16,2	18,4	21,4
м. Хуст	344947	330867	371670	374587	5,8	4,4	4,8	4,6
м. Чоп	66410	235633	131225	171912	1,1	3,2	1,7	2,1
Берегівський	154483	203391	156814	167482	2,6	2,7	2,0	2,1
Великоберезнянський	75318	114374	122517	101944	1,2	1,5	1,6	1,3
Виноградівський	412076	494707	524370	537462	6,9	6,6	6,8	6,6
Воловецький	46861	55770	55232	47932	0,8	0,7	0,7	0,6
Іршавський	267111	273585	264908	264060	4,5	3,7	3,4	3,3
Міжгірський	52298	67079	65385	67936	0,9	0,9	0,9	0,8
Мукачівський	438092	720211	716161	642229	7,3	9,6	9,3	7,9
Перечинський	28646	35574	37877	41738	0,5	0,5	0,5	0,5
Рахівський	133834	153698	168707	150819	2,2	2,1	2,2	1,9
Свалявський	136006	184858	201194	216247	2,3	2,5	2,6	2,7
Тячівський	340011	458973	366695	409165	5,7	6,1	4,8	5,1
Ужгородський	519369	661871	613964	606462	8,7	8,8	8,0	7,5
Хустський	46290	59234	54535	71902	0,8	0,8	0,7	0,9

Складено автором за даними [7, с. 42-43]

Таблиця 2

Індекси фізичного обсягу роздрібною торгівлі підприємств Закарпатської області у порівнянних цінах (до попереднього року), %

	2010	2011	2012	2013
Закарпатська область	106,3	110,5	100,3	104,9
м. Ужгород	96,0	93,2	106,6	101,2
м. Берегово	104,0	122,2	109,6	107,3
м. Мукачево	109,9	125,2	113,8	121,8
м. Хуст	113,3	84,7	109,4	100,9
м. Чоп	129,6	313,2	54,2	131,1
Берегівський	115,9	116,2	75,1	106,9
Великоберезнянський	115,0	134,0	104,3	83,3
Виноградівський	117,8	106,0	103,2	102,6
Воловецький	83,5	105,0	96,4	86,9
Іршавський	111,9	90,4	94,3	99,8
Міжгірський	91,3	113,2	94,9	104,0
Мукачівський	124,5	145,1	96,8	89,8
Перечинський	104,0	109,6	103,7	110,3
Рахівський	113,2	101,4	106,9	89,5
Свалявський	94,7	120,0	106,0	107,6
Тячівський	124,8	119,1	77,8	111,7
Ужгородський	106,7	112,5	90,3	98,9
Хустський	88,2	112,9	89,6	132,0

Складено автором за даними [7, с. 14-32]

тання обсягу роздрібною торгівлі підприємств відбувалося тільки у чотирьох адміністративно-територіальних одиницях області: містах Берегово та Мукачево, Виноградівському та Перечинському районах.

Оскільки райони області відрізняються своїми географічними особливостями та кількістю населення, найкраще рівень розвитку роздрібною торгівлі в регіоні характеризує показник, що враховує особливості кожного району (в даному випадку демографічні) – це обсяг роздрібною торгівлі на 1 особу (рис.1-2).

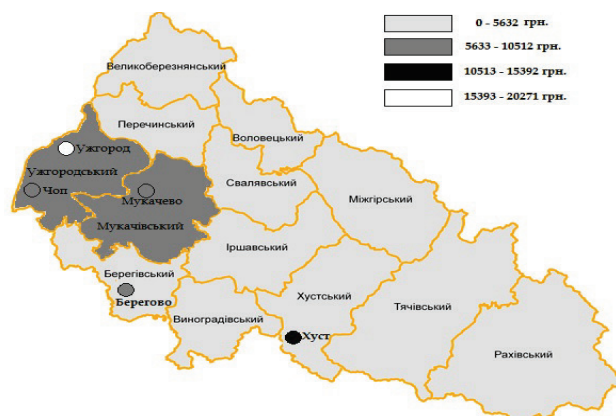

Рис. 1. Товарообіг підприємств роздрібною торгівлі по містах та районах Закарпатської області у 2010 р., грн на 1 особу

Складено автором за даними [7, с. 45]

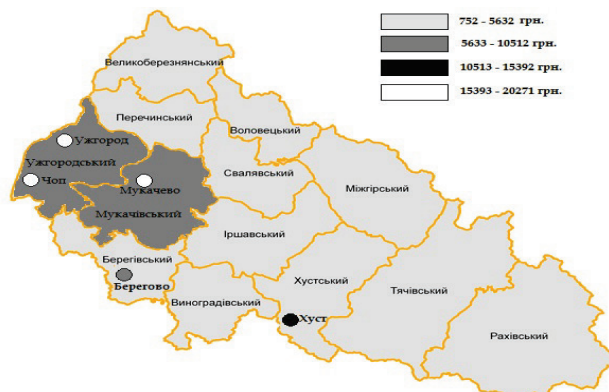

Рис. 2. Товарообіг підприємств роздрібною торгівлі по містах та районах Закарпатської області у 2013 р., грн на 1 особу

Складено автором за даними [7, с. 45]

У 2010 р. спостерігалася ситуація, коли товарообіг на 1 особу більше 15 000 грн був тільки у м. Ужгороді, від 10 000 до 15 000 грн – у м. Мукачево та м. Хуст, у 2013 р. ситуація змінилася. Це свідчить про те, що в більшості районів області низький рівень товарообігу на одну особу. Виняток становлять тільки м. Ужгород, м. Мукачево, м. Хуст, м. Берегово, м. Чоп, Ужгородський та Мукачівський райони. У 2013 р. даний показник зріс у м. Мукачево та м. Чоп, але в переліку районів з низьким показником товарообігу на одну особу змін не відбулося. Тобто спостерігається ситуація, коли споживчий попит концентрується в окремих адміністративно-територіальних частинах області. Неоднорідним є і

розподіл кількості магазинів по містах та районах області (табл. 3).

Найбільша питома вага кількості магазинів та напівстаціонарних об'єктів у загальнообласній кількості припадає на м. Ужгород, м. Мукачево, Ужгородський та Мукачівський райони. Спостерігається аналогія з обсягом товарообігу, найбільша частка якого також припадає на ці чотири адміністративно-територіальні одиниці. Щодо показника питомої ваги торгової площі по містах та районах Закарпатської області, то тут основна частка припадає на м. Ужгород та м. Мукачево, а Ужгородський та Мукачівський райони за даним показником поступаються іншим районам і містам області (рис. 3).

На рисунку 3 зображено частку торгової площі магазинів кожного міста та району в загальнообласних обсягах торгових площ магазинів. Найбільша частка припадає на м. Ужгород, значно нижчою є частка м. Мукачево. Варто зауважити, що обсяг товарообігу в даних містах не значно відрізняється. Як висновок – в Ужгороді високий рівень товаро-

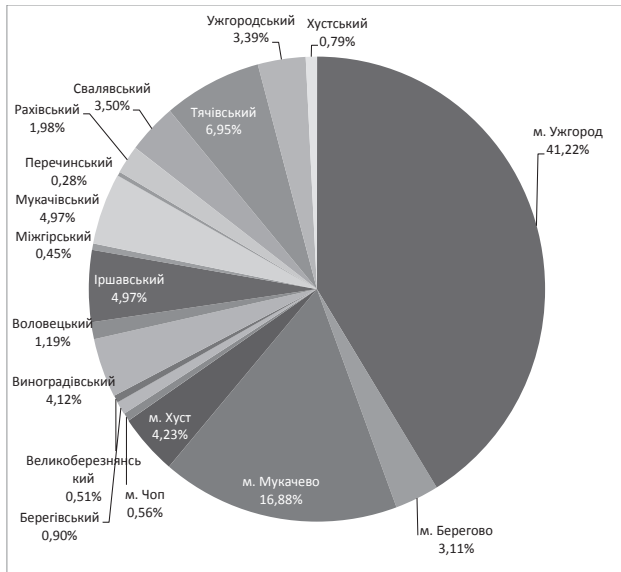

Рис. 3. Питома вага торгової площі магазинів по містах та районах Закарпатської області в загальній торгівельній площі Закарпаття у 2013 р.

Розраховано та складено автором за даними [7, с. 56]

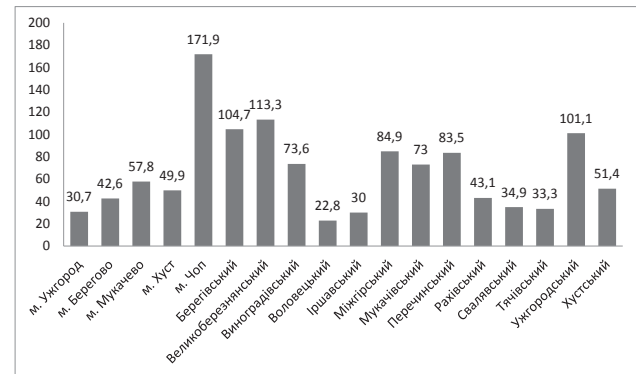

Рис. 4. Обсяг товарообігу підприємств роздрібної торгівлі Закарпаття на одиницю торгової площі у 2013 р., тис. грн на м кв.

Розраховано автором за даними [7, с. 56, 42]

Таблиця 3

Кількість магазинів та напівстаціонарних об'єктів по містах та районах Закарпатської області

	Кількість магазинів та напівстаціонарних об'єктів по містах та районах, од.				Питома вага кількості магазинів та напівстаціонарних об'єктів у загальнообласній кількості, %			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
Закарпатська область	1677	1575	1436	1320	100	100	100	100
м. Ужгород	314	314	300	282	18,72	19,94	20,89	21,36
м. Берегово	39	40	36	35	2,33	2,54	2,51	2,65
м. Мукачево	189	175	168	157	11,27	11,11	11,7	11,89
м. Хуст	73	64	64	63	4,35	4,06	4,47	4,77
м. Чоп	15	14	13	12	0,89	0,89	0,91	0,91
Берегівський	43	43	43	39	2,56	2,73	2,99	2,95
Великобerezнянський	38	33	31	28	2,27	2,1	2,16	2,12
Виноградівський	104	97	76	79	6,2	6,16	5,29	5,98
Воловецький	60	54	47	39	3,58	3,43	3,27	2,95
Іршавський	140	120	109	88	8,35	7,62	7,59	6,67
Міжгірський	36	33	26	22	2,15	2,1	1,81	1,67
Мукачівський	134	121	104	100	7,99	7,68	7,24	7,58
Перечинський	25	24	23	16	1,49	1,52	1,6	1,21
Рахівський	94	89	83	66	5,61	5,65	5,78	5
Свалявський	78	71	59	54	4,65	4,51	4,11	4,09
Тячівський	120	122	113	112	7,16	7,75	7,87	8,48
Ужгородський	120	117	113	107	7,16	7,43	7,87	8,11
Хустський	55	44	28	21	3,28	2,79	1,95	1,59

Розраховано та складено автором за даними [7, с. 55]

бігу забезпечено більшими торговими площами, тоді як у м. Мукачево на одиницю торгової площі припадає найбільш обсяг товарообігу (рис. 4).

Серед показників, що характеризують якість торгової мережі регіону, варто виділити показник середнього розміру магазину за торговою площею по містах і районах регіону. Розвиток роздрібної торгівлі передбачає впровадження нових торговельних форматів, які характеризуються більшими торговими площами, що у свою чергу створює комфортні умови для здійснення покупок.

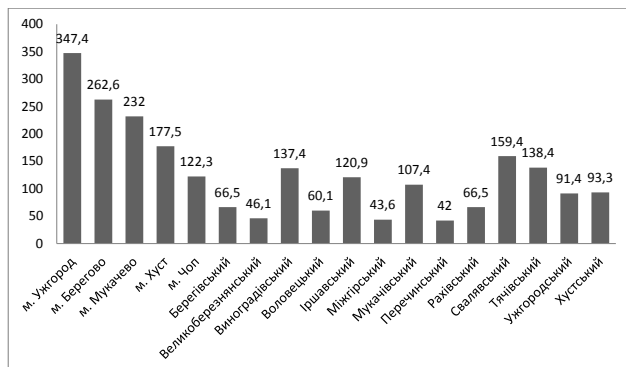

Рис. 5. Середній розмір магазину по містах та районах Закарпатської обл. у 2013 р., м кв.

Розраховано автором за даними [7, с. 60-77]

У великих містах області розвиваються торговельні формати, які передбачають більші торгові площі – супермаркети, гіпермаркети тощо, і характеризуються кращим дизайном, ширшим асортиментом, ефективнішим розміщенням товарів для більш зручного здійснення покупок. Інша ситуація в менших містах і районах області – маленькі магазини, щільно розміщений товар, неспеціалізовані торговельні точки, що і призводить до отримання більших обсягів надходжень з одиниці торгової площі. Можна припустити, що за умови стабільної економічної ситуації в країні та регіоні через деякий час вимоги споживачів зростатимуть і в менших містах також відбуватиметься підвищення якості магазинів і збільшення торгової площі. Тоді можна буде адекватно оцінити обіг з одиниці торгової площі.

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження дає підстави зробити висновок про те, що роздрібна торгівля Закарпаття концентрується у західній частині області, яка географічно окреслена кордонами Ужгородського та Мукачівського районів. Показник товарообігу на душу населення також є найвищим у цьому географічному районі, а саме у

містах Ужгород, Мукачево та Чоп. Таку поляризацію не можна назвати позитивною ознакою, враховуючи той факт, що територія даних районів займає всього трохи більше 15% від загальної території Закарпатської області. Усі інші райони області за показниками роздрібної торгівлі значно поступаються лідерам. Ця ситуація вимагає виявлення причин такої поляризації роздрібного товарообігу і на їх основі розроблення рекомендацій щодо доцільності розвитку певних видів торговельних форматів у тих районах, які нині не входять до числа лідерів за показниками роздрібної торгівлі в регіоні. Хоча за досліджуваний період спостерігалася позитивна динаміка роздрібної торгівлі, однак негативні кризові тенденції, що спостерігаються з кінця 2014 р.–початку 2015 р. як на макро- так і на мезорівнях, засвідчують суттєве скорочення масштабів діяльності такої сфери економіки, як торгівля. У подальшому окреслені тенденції потребуватимуть посиленої уваги, оскільки саме стимулювання торгівлі дозволить пом'якшувати наслідки кризи та шукати шляхи виходу з неї.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Васильців Т.Г. Передумови конкурентоспроможності підприємств роздрібної торгівлі / Т.Г. Васильців, Н.В. Магас // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.2. – С. 218-222.
2. Грубляк С.А. Розвиток та особливості функціонування роздрібно-торгової мережі в Чернівецькій області. / С.А. Грубляк // Інноваційна економіка – Всеукраїнський наук.-виробн. журнал. – 2000. – № 13. – С. 114-120.
3. Мельник І.М. Стан та тенденції змін у роздрібній торгівлі регіонів / І.М. Мельник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.10. – С. 238-245.
4. Міста і райони Закарпатської області 2013. Частина I / За редакцією Гриник Г.Д. // Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Закарпатській області. – 2014 р. – 192 с.
5. Нікульча В.А. Розвиток роздрібної торгівлі Чернівецької області / В.А. Нікульча // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту [Економічні науки]. – 2010. – Вип. 3(39). – С. 219-223.
6. Роздрібна торгівля України у 2013 році : статистичний збірник / Під загальним керівництвом В.О. Піщейка. Відповідальний за випуск А.О. Физоренко // Державна служба статистики України. – Вих. № 369/0/08.1вн-14 від 01.09.2014. – 165 с.
7. Роздрібна торгівля Закарпатської області : статистичний збірник / За редакцією Білея М.М. // Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Закарпатській області. – 2014 р. – 93 с.
8. У Мукачеві відкрили 30-ий ЕпіЦентр [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http://www.mukachevo.net/\(A\(ev1tRXz0zAEkAAAAM2RiMjk4ZjQtOTk3Zi00MTlmLWI0MjEtYTNk_ZmRmZDI0vT_vT_h_vT_lv_v_vT_tm_Mjk0S9kEnUhZ20lqKYB7JcFmfQf39b41\)\)/ua/News/view/45497-U-Мукачеві-відкрили-30-ий-ЕпіЦентр-ФОТО-ВІДЕО](http://www.mukachevo.net/(A(ev1tRXz0zAEkAAAAM2RiMjk4ZjQtOTk3Zi00MTlmLWI0MjEtYTNk_ZmRmZDI0vT_vT_h_vT_lv_v_vT_tm_Mjk0S9kEnUhZ20lqKYB7JcFmfQf39b41))/ua/News/view/45497-U-Мукачеві-відкрили-30-ий-ЕпіЦентр-ФОТО-ВІДЕО).